

dr hab. Anna Czapla

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Językoznawstwa

tel. (81) 445 44 46

e-mail: szafranek@kul.lublin.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4137-6031>

BŁĘDY LEKSYKALNE UKRAIŃCÓW UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO W POLSCE

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przedstawienie typowych, tj. powtarzających się błędów leksykalnych popełnianych przez Ukraińców uczących się języka polskiego w Polsce, ich klasyfikacja oraz próba wyjaśnienia przyczyn ich powstawania. Opisywani respondenci to kandydaci na studia w KUL-u, młodzież policealna w wieku 16–19 lat, która ma za sobą różnego rodzaju kursy języka polskiego prowadzone w swoim kraju. Jeśli chodzi o znajomość języka polskiego, prezentują ją na poziomie B1–B2. Podstawę materiałową artykułu stanowią teksty pisane na zadany temat, które były częścią prac domowych powstałych podczas trwania kursów w latach 2010–2019. Podczas analizy zebranego materiału zaobserwowano przede wszystkim błędy powstałe w wyniku interferencji językowej (fałszywi przyjaciele, kalki leksykalne, zapożyczenia, błędy słowotwórcze, związane z hiperpoprawnością), które stanowią 80% zebranego materiału, oraz niebędące skutkiem interferencji (spowodowane podobieństwem brzmieniowym, bliskością znaczeniową), które stanowią pozostałą część, tj. 20%.

Słowa kluczowe: błąd językowy, Fundacja Jana Pawła II, nauczanie języka polskiego jako obcego, Ukraińcy w Polsce

ABSTRACT

LEXICAL ERRORS OF UKRAINIANS LEARNING POLISH IN POLAND

The aim of the article is to present typical, i.e. recurring, lexical errors made by Ukrainians learning Polish in Poland, the classification of those errors, and an attempt to explain the reasons for their formation. The described respondents are candidates for studies at KUL, post-secondary youth aged 16–19, who have completed various Polish language courses in their country. As for their knowledge of the Polish language, it is at the B1–B2 level. The

material basis of the article comprises written texts on a given topic, which were part of homework created during courses in 2010-2019. During the analysis of the collected material, mainly mistakes resulting from linguistic interference (false friends, lexical calques, borrowings, word formation errors, mistakes related to hyper-correctness) were observed, which constitute 80% of the collected material, and the ones not resulting from interference (caused by sound similarity, semantic proximity), which account for the remainder, i.e. 20%.

Key words: linguistic mistake, John Paul II Foundation, Polish language teaching as a foreign language, Ukrainians in Poland

1. Wstęp

1a. Cel artykułu

Celem artykułu jest przedstawienie typowych, tj. powtarzających się błędów leksykalnych popełnianych przez Ukraińców uczących się języka polskiego w Polsce, będących kursantami Fundacji Jana Pawła II¹. Oprócz dokumentacji typowych błędów leksykalnych w artykule zajęto się również ich klasyfikacją oraz próbą wyjaśnienia przyczyn ich powstawania. Radosław Kaleta apeluje o konieczność (nie tylko w translatoryce, lecz także glottodydaktyce) tworzenia słowników tego typu pozornych odpowiedników². Taki korpus błędów (również leksykalnych) powtarzanych przez uczących się języka polskiego na Ukrainie tworzono w latach 2005–2015 we Lwowie³.

O samym kursie wypowiedziano się wcześniej w artykule dotyczącym kompetencji językowo-kulturowych studentów Fundacji Jana Pawła II⁴. Natomiast

¹ Celem Fundacji, obecnej w Lublinie od 1990 r., jest m.in. pomoc stypendialna w formacji osób duchownych, konsekrowanych i świeckich (90% ogólnej liczby stypendystów), zwłaszcza pochodzących z Europy Środkowej i Wschodniej, w celu wykształcenia inteligencji respektującej wartości religijne i chrześcijańskie normy moralne. W założeniu Fundacji program stypendialny jest skierowany do młodzieży, która po zakończeniu studiów winna wszechstronnie włączyć się w transformację społeczeństw zniszczonych przez system komunistyczny. Z pomocy Fundacji skorzystała do tej pory przede wszystkim młodzież z Ukrainy, ale również Białorusi, Litwy, Łotwy, Estonii, Rosji, Mołdawii, Uzbekistanu, Kazachstanu, Słowacji, Czech, Rumunii, Turkmenistanu i Bułgarii.

² R. Kaleta, *Glottodydaktyczne błędy analogiczne na przykładzie języka polskiego i języka białoruskiego*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 324.

³ J. Kowalewski, *Dlaczego popełniłeś ten błąd? Próba glottodydaktycznego opisu i klasyfikacji błędów popełnianych przez uczących się języka polskiego jako obcego na Ukrainie*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 337.

⁴ A. Czapla, B. Obsulewicz-Niewińska, *Kompetencje językowo-kulturowe studentów Fundacji Jana Pawła II*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, A. Majewska-Wójcik, J. Klimek-Grądzka (red.), Lublin 2016, s. 237–246.

o problemach generowanych przez interferencje językowe, a nieustannie pojawiających się w czasie zajęć w Fundacji Jana Pawła II, sygnalizowała wcześniej Beata Kułak⁵. Tym razem szerzej zajęto się samą leksyką. Po latach prowadzenia kursu kwalifikacyjno-przygotowawczego do studiów w KUL-u zauważono powtarzalność, typowość, wręcz przewidywalność błędów leksykalnych, z którymi przyjdzie się mierzyć i które będą trudne do eliminacji.

Uczący się języka polskiego Ukraińcy często stają się ofiarami „pułapki komunikatywności” – piszą Alicja Skalska i Tadeusz Skalski – błędy językowe, które popełniają, nie powodują istotnych zakłóceń w porozumiewaniu się, a zatem – wielokrotnie powtarzane – utrwalają się, powiększając grupę błędów niezwykle trudnych do wyeliminowania⁶. W niniejszym artykule prezentuje się błędy leksykalne, ponieważ właśnie leksyka przysparza najwięcej „pułapek językowych”⁷. Jak pisze Tatiana Czernysz, „proces uczenia się języka obcego, ale przy tym spokrewnionego z językiem rodzimym, ma specyficzną cechę psychologiczną, właśnie skłonność do poszukiwania łatwiejszych dróg”⁸. Zygmunt Gałęcki, pisząc o swoich doświadczeniach w nauczaniu języka polskiego na Ukrainie, wspomina o istniejącym przekonaniu, że bliskie sobie gramatycznie i leksykalnie języki słowiańskie nie wymagają wzajemnego poznawania, ponieważ ze „Słowianinem zawsze można się dogadać”⁹. Mowa tu o zjawisku interkomprehensji, czyli zdolności częściowego (najczęściej globalnego) rozumienia tekstów w językach pokrewnych¹⁰.

⁵ B. Kułak, *Nauczanie języka polskiego kandydatów na studia uniwersyteckie w Polsce (na przykładzie KUL)*, [w:] *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny a perspektywy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 24–25.04.2008 r. w Bańskiej Bystrzycy*, G. Olchowa (red.), Bańska Bystrzyca 2009, s. 136–142.

⁶ A. Skalska, T. Skalski, *Pułapka komunikatywności. Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu*, [w:] *Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu*, J. Mazur (red.), Lublin 1995, s. 51.

⁷ G. Przechodzka, *Problemy w nauczaniu języka polskiego jako obcego w grupach wschodniosłowiańskich (wybrane zagadnienia)*, [w:] *W kręgu wiernej mowy*, M. Wojtak, M. Rzeszutko (red.), Lublin 2004, s. 529.

⁸ T. Czernysz, *Polsko-ukraińskie pułapki językowe: korzyści i trudności nauczania języka polskiego w kontekście bliskości lingwogenetycznej i typologicznej*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, P. Garncarek (red.), Warszawa 2005, s. 480.

⁹ Z. Gałęcki, *Język polski jako drugi język słowiański w szkole wyższej na Ukrainie*, [w:] *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny a perspektywy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 24–25.04.2008 r. w Bańskiej Bystrzycy*, G. Olchowa (red.), Bańska Bystrzyca 2009, s. 27.

¹⁰ A. Grabowska, *Cechy użytkowników języków obcych sprzyjające interkomunikacji (komunikacji w językach pokrewnych)*, „*Neofilolog*” 2017, nr 48/1, s. 146.

1b. Charakterystyka osób biorących udział w kursie oraz opis zebranego materiału

Opisywani respondenci to kandydaci na studia zagraniczne w Polsce na KUL-u na różne kierunki, przybyli z terenu Ukrainy na kurs kwalifikacyjno-przygotowawczy prowadzony co roku w okresie letnim w Fundacji Jana Pawła II. Jest to młodzież policealna w wieku 16–19 lat, która ma za sobą różnego rodzaju kursy języka polskiego prowadzone w swoim kraju. Jej doświadczenia są różnorakie: szkółki niedzielne przy parafiach rzymskokatolickich, lektoraty języka polskiego w szkołach, grupowe kursy komercyjne, prywatne lekcje indywidualne, kursy online, także nauczanie domowe tj. przez pokolenie starsze, najczęściej dziadków, przez rodziców i starsze rodzeństwo, które już wcześniej rozpoczęło studia w Polsce. Jeśli chodzi o znajomość języka polskiego, prezentują ją na poziomie B1–B2. Respondentów można podzielić na dwie grupy: osoby mające polskie korzenie lub pochodzenie ukraińskie. Wszyscy wzięci pod uwagę Ukraińcy – 30 osób (po trzy osoby z każdego kursu) – deklarowali, że ich pierwszym językiem jest ukraiński, natomiast drugim rosyjski, nie odwrotnie. Wszyscy również uczyli się języka angielskiego, połowa z nich, tj. 15 osób jeszcze innego języka niesłowiańskiego. Ponieważ wszyscy kursanci biorą udział niejako w konkursie na stypendium, ich motywacja do nauki jest duża. Wybór kierunku studiów jest różnoraki, począwszy od studiów filologicznych, społecznych, biotechnologicznych, na ekonomicznych kończąc.

Podstawę materiałową artykułu stanowią teksty pisane na zadany temat, które były częścią prac domowych powstałych podczas trwania kursów w latach 2010–2019 i ich stałym elementem, co umożliwiło wyekscerpowanie z nich powtarzających się błędów. Tematy tych prac to: *Czego potrzebują dzieci, a czego dorośli?*, *Co robiłeś/robiłaś rok temu?*, *Opisz swój pokój*, *Opisz swoją drogę z domu do szkoły*, *Co będziesz robić po studiach?*, *Życiorys*, *Jaki jest Twój przyjaciel?*, *Co Ci się podobało, a co nie podobało na kursie?*, *Ułóż dialog inspirowany wydarzeniami z ostatniego weekendu*, *Dlaczego ludzie podróżują?*, *Dlaczego ludzie słuchają muzyki?* *Wyjaśnij znaczenie słów: książkę, okap, kalafior, grzechotnik, nie zaglądnij do słownika*. Wzięto pod uwagę błędy powstałe w interjęzyku pisanim, ponieważ ten wydaje się wiarygodnym źródłem oceny umiejętności leksykalnych. W warunkach sprzyjających namysłowi użytkownik języka popełnia typowe, rzadziej przypadkowe błędy¹¹. Przez lata dydaktyki zgromadzony został całkiem pokaźny materiał z wieloma lapsusami kandydatów na studia

¹¹ J. Korzeniewska-Rogalewicz, *Błąd leksykalny a dydaktyka języka obcego. Na materiale języka rosyjskiego*, Warszawa 1986, s. 12.

w KUL-u. Omawiane błędy leksykalne pojawiły się w tekstach kandydatów przynajmniej dwa razy.

1c. Terminologia

W procesie nauczania języka polskiego kluczową rolę odgrywa wpływ języka ojczystego. Polski i ukraiński to genetycznie pokrewne języki¹², które wykazują współcześnie znaczące różnice fonologiczne, gramatyczne i leksykalne. W czasie przyswajania języka polskiego dochodzi „do facylitacji – tzn. pozytywnego transferu znajomości z ojczystego języka, co znacznie ułatwia proces uczenia się. Z czasem dochodzi do transferu negatywnego (interferencji), co prowadzi do zaległości i stagnacji”, o czym pisała Mirjana Kostić-Gołubičić na podstawie języka polskiego i serbskiego¹³.

W niniejszym artykule porusza się problematykę związaną z lapsologią, czyli popełnianiem błędów w interjęzyku pisanim. Według Selinkera interjęzyk jest czymś pomiędzy językiem wyjściowym i językiem docelowym, cechuje się zmiennością i dynamicznością¹⁴.

Błąd językowy w kulturze języka i glottodydaktyce nie jest pojęciem tożsamym. Na potrzeby tego artykułu posłużono się definicją ze *Słownika dydaktyki języków obcych*, autorstwa Aleksandra Szulca, który definiuje błąd językowy jako „niezamierzone przez mówiącego odchylenie od reguł przewidzianych przez system danego języka lub od obowiązującej w ramach tego systemu normy językowej”¹⁵. Janusz Arabski dodaje, że błąd językowy musimy rozpatrywać dynamicznie, jako rezultat pewnych zarówno językowych, jak i niejęzykowych procesów¹⁶. Ponieważ tych drugich (niejęzykowych) trudniej się dopatrywać, w niniejszym artykule skupiono się przede wszystkim na tych pierwszych (językowych). W praktyce dydaktycznej bliskie jest podejście do błędu językowego jako nieuniknionego zła, które może spełniać pozytywne funkcje, dostarczając

¹² Tj. wywodzące się ze wspólnego przodka języka prasłowiańskiego.

¹³ M. Kostić-Gołubičić, *Homonimia międzyjęzykowa jako problem glottodydaktyczny w nauczaniu języka polskiego na uniwersytecie w Belgradzie*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 1998, t. 10, s. 330–331.

¹⁴ A. Żurek, *Z badań nad interjęzykiem*, [w:] *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, A. Dąbrowska, U. Dobesz (red.), Wrocław 2014, s. 291.

¹⁵ A. Szulc, *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa 1997, s. 40–41.

¹⁶ J. Arabski, *Nielingwistyczny aspekt błędu językowego*, [w:] *Glottodydaktyka a lingwistyka. Materiały z II Sympozjum zorganizowanego przez Instytut Lingwistyki Stosowanej UW*, F. Grucza (red.), Warszawa 1976, s. 72.

informacji o trudnościach towarzyszących nauce języka obcego oraz o ich przyczynach¹⁷.

Błąd leksykalny jest rodzajem błędu językowego, który „powoduje najpoważniejsze zakłócenia w komunikacji językowej”¹⁸, a „przeciwdziałanie mu jest, niestety, z uwagi na ogromną ilość elementów leksykalnych w języku bardzo utrudnione”¹⁹.

Prezentując zgromadzone przeze mnie błędy leksykalne, skorzystałam z klasyfikacji Małgorzaty Pasięki i Anny Dąbrowskiej²⁰, dzieląc je na błędy użycia i słowotwórcze. Wśród zarejestrowanych błędów stylistycznych i frazeologicznych nie zauważono powtarzalności, dlatego też tu je pominięto. Następnie błędy użycia podzielono ze względu na przyczynę ich wystąpienia, tj. powstałe w wyniku interferencji językowej przede wszystkim z językiem ukraińskim, w niewielkim stopniu z językiem rosyjskim (fałszywi przyjaciele, kalki, zapożyczenia) oraz powstałe niezależnie od języka pierwszego – tu ukraińskiego czy drugiego – rosyjskiego (powstałe w wyniku podobieństwa brzmieniowego oraz znaczeniowego). Osobno podano błędy słowotwórcze, nie włączając do nich czasowników przedrostkowych. Za błędne słowotwórczo uznano jedynie takie formacje, które nie występują w języku polskim²¹.

2. Błędy leksykalne powstałe w wyniku interferencji

2a. Fałszywi przyjaciele, czyli słowa, które mają taką samą lub podobną formę w dwóch językach, lecz różne znaczenie w każdym z nich²²:

bogato – ukr. *bahato*, pol. *dużo*, np. *W mojemu pokoju także jest bogato papierów, z których ja uczym się;*

¹⁷ J. Korzeniewska-Rogalewicz, *Błąd leksykalny a dydaktyka...*, s. 42.

¹⁸ Ibidem, s. 19.

¹⁹ B. Grucza, H. Jaruzelska, *Błędy gramatyczne i leksykalne*, [w:] *Z problematyki błędów obcojęzycznych*, F. Grucza (red.), Warszawa 1978, s. 141.

²⁰ M. Pasięka, *Kierownik małego fiata. Błędy leksykalne popełniane przez cudzoziemców uczących się JPJO*, [w:] *Nauczanie języków obcych na lektoratach w dobie reformy szkolnictwa i integracji ze Wspólnotą Europejską. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Dydaktycznej 21–23 września 2000 r.*, R. Kuźmińska (red.), Wrocław 2000, s. 190–203; A. Dąbrowska, M. Pasięka, *Nowa typologia błędów popełnianych przez cudzoziemców w języku polskim*, [w:] *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*, M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Katowice 2008, s. 94–98.

²¹ M. Pasięka, *Kierownik małego fiata...*, s. 191.

²² Por. E. Krawczyk-Neifar, *Fałszywych przyjaciół poznaje się w biedzie, czyli czy to znaczy to, co ja myślę, że znaczy?*, [w:] *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*, M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Katowice 2008, s. 117–118.

czuć – ukr. *czuty*, pol. *śluchać*, np. *Dorosły człowiek potrzebuje powagi, żeby ich po prostu czuły;*

czuwać – ukr. *poczuwaty*, pol. *czuć się*, np. *Dzieci mają czuwać się bezpiecznie, żeby dziecko rosło dobrym człowiekiem. Żaden człowiek w ogóle nie musie czuwać się jednym na całym świecie;*

detektyw – ukr. *detektyw*, pol. *kryminal*, np. *Nie czytam detektywów;*

dobierać się – ukr. *dobyratysja*, pol. *dostać się*, np. *Żeby dobrać się do mnie, ty potrzebujesz 30 minut;*

dostojny – ukr. *dostojnyj*, pol. *godny*, np. *Najpierw będę szukać sobie dostojnej pracy;*

osiągać – pol. *osiągać*, ukr. *dosjahnuty*, np. *W latach 2007–2010 chodziłam do Szkoły Podstawowej nr 4, osiągnęłam bardzo dobre wyniki;*

duchowny – ukr. *duchownyj*, pol. *duchowy*, np. *Ale jeżeli ja już podjęłam temat duchownych potrzeb człowieka, to o tym będę myśleć i dalej;*

dużo – ukr. *duże*, pol. *bardzo*, np. *Cały rok był dużo interesujący. To było dla mnie dużo ważliwo. Dużo ja lubię okno;*

główne – ukr. *hołowne*, pol. *najważniejsze*, np. *Ale to nie jest główne. W tym roku główne dla mnie było zostać przygotowanym do egzaminów. Rzeczy, pieniądze – to nie jest główne;*

gotować – ukr. *hotuwatysja*, pol. *przygotowywać*, np. *Gotowałam się do egzaminów. Rok temu ja uczyłam się w szkole i temu nie gotowałam się do egzaminów i miałam całe lato wolne.*

gra – ukr. *hra*, pol. *zabawa*, np. *Oni potrzebują gry;*

jaki – ukr. *jakyj*, pol. *który*, np. *Chcę pomagać ludziom, jaki nie mają swego mieszkania i są bezdomnymi. Po drugiej stronie pokoju jest drzwi, obok jakich znajduje się szafa.*

jutro – ros. *utro*, ukr. *zawtra*, pol. *rano*, np. *Bardzo podoba mi się mój pokój, bo zawsze jutro kiedy wstaje słońce ono świeci w okienko;*

kanapka – ukr. *kanapka* ‘mała kanapa’, pol. *mała kanapa*, np. *Mój salon bardzo piękny, tutaj jest dywan brązowy, skurżany kanapka i fotel;*

kochanie – ukr. *kochannja*, pol. *miłość*, np. *On potrzebuje kochania i uwagi. A dorosli im potrzebne też rodzeństwo, praca, kochanie;*

koledzy – ukr. *kolehy* ‘koleżanki i koledzy’, pol. *koleżeństwo* // *koledzy i koleżanki*, np. *Jeździłam z kolegami kąpać się w jeziorze;*

kompania – ukr. *kompanja*, pol. *towarzystwo*, np. *Dobrze jest być w kompani;*

kraina – ukr. *kraina* ‘kraj’, pol. *obszar*, np. *Chcę pojechać w zagraniczne krainy;*

kurzyć – ukr. *kuryty*, pol. *palić*, np. *Mój przyjaciel kurzy;*

kwatery – ukr. *kwatyr* ‘ts. co mieszkanie’, pol. *mieszkanie*, np. *Mieszkam w dwópkowej kwatery;*

oddychać – ros. *otдыхat'*, pol. *odpoczywać*, np. *Inne mają wakacji i oddychają w drugich stronach.*

odkryć – ukr. *witkryty*, pol. *otworzyć*, np. *Chciałabym w przyszłości odkryć firmę turystyczną;*

osobliwo – ukr. *osoblywo* 'wyjątkowo', pol. *specyficznie, dziwnie*, np. *Mi się podobało na kursie a osobliwo obejzanie filma;*

osobowość – pol. *osoba*, np. *Bo tylko w taki sposób człowiek odkrywa siebie jako osobowość;*

pisemny – ukr. *pysemnyj* 'też przeznaczony do pisania', pol. *do pisania*, np. *Na podłodze leży czarny dywan, a na nim stół pisemny;*

podawać – ukr. *podawaty*, pol. *składać*, np. *Będę podawać dokumenty do fundacji;*

pojednać – ukr. *pojednaty*, pol. *połączyć*, np. *Skończyłam szkołę artystyczną i chodziłam na kółko taneczne. Myślę, że w przyszłości będę pojednać swoje umienia;*

poradnik – ukr. *poradnyk*, pol. *doradca*, np. *Każdy nauczyciel, którego spotykamy w naszym życiu staje dla nas bliską osobą, naszym poradnikiem. Wszyscy potrzebujemy przyjaciela i poradnika;*

powaga – ukr. *powaha*, pol. *szacunek*, np. *Dorośli potrzebują na to miast powagi od swoich dzieci. Dorosły człowiek potrzebuje powagi, żeby ich po prostu czuły;*

prowadzić – ukr. *prowoity*, pol. *spędzać*, np. *Prowadziłem wolny czas z kolegami. Myślę, że dotąd rodzice nie będą prowadzić więcej czasu z dziećmi, dotąd my będziemy (...). Z tego wychodzi, że w czasie podróży mamy mieć cel prowadzenia czasu. I tak sprowadziłam swoje wakacje;*

przyciągać – ukr. *prytjahaty*, pol. *pociągać*, np. *to przyciągało nas coraz bardziej;*

przyjmować – ukr. *pryjmaty*, pol. *podejmować*, np. *dyrektor przyjmuje decyzje;*

robotą – ukr. *roboata*, pol. *praca*, np. *A dorośli potrzebują dobrej roboty;*

rozbierać się – ukr. *rozhyratys'a*, pol. *policzyć się*, np. *Zaraz się tu z wami rozbiore;*

ruchać się – ukr. *ruchatysja*, pol. *ruszać się*, np. *Nie mogła się wtedy ruchać;*

schodzić – ukr. *schodyty*, pol. *spotkać się*, np. *Czy chciałbyś dzisiaj schodzić w parku? Schodziły na siatkówkę;*

sprawa – ukr. *sprawa*, pol. *temat, dziedzina*, np. *Myślę, że skończę studia na kierunku informatyki, bo bardzo podoba mi się ta sprawa. W swojej sprawie zawodowej będę robić wszystko;*

stanowić – ukr. *stanowyty*, pol. *stawać się*, np. *Ludzie stanowią się leniwymi i nie chcą wiele pracować. Ludzie stanowią się sporzywcami tej techniki;*

stać – ukr. *staty*, pol. *zostać*, np. *Pragnę stać znaną dziennikarką. Ludzie podróżują, żeby stać wykształconym człowiekiem;*

stawiać – ukr. *stawyty*, pol. *wystawiać*, np. *Stawimy scenki;*

szkodzić – ukr. *szkodyty*, pol. *psocić, broić*, np. *Gadałyśmy godzinami, gotowałyśmy różne słodycze, śpiewałyśmy piosenki, no i oczywiście trochę szkodziłyśmy, ale nie specjalnie, po prostu wypadkowo zламаłam drzwi w szafie;*

światły – ukr. *switylj*, pol. *jasny*, np. *W moim pokoju jest duże okno, które robi pokój bardzo światłym. On jest w światłych kolorach, żółtych i białych;*

turbować – ukr. *turbowaty* ‘kłopotać’, pol. *zająć chwilę, kłopotać*, np. *Czy mogą Panią poturbować? Dzieci potrzebują uwagi, miłości, turboty;*

ujawnić – ukr. *ujawyty*, pol. *wyobrazić*, np. *Nie mogę ujawnić swego życia bez muzyki;*

widomy – ukr. *widomyj*, pol. *znany*, np. *Tę książkę napisał widomy pisarz polski;*

wielki – ukr. *welkyj* ‘też znaczący’, pol. *znaczący*, np. *W przeszłym roku byłem w Krakowie, to wielkie miejsce dla Polaków;*

wybitny – ukr. *znanyj*, *wydatnyj*, pol. *znany*, np. *Tam zobaczyłam wiele różnych wybitnych miejsc;*

wypadkowo – ukr. *wypadkowo*, pol. *przypadkowo*, np. *Po prostu wypadkowo zła małam drzwi w szafie;*

zabawka – ukr. *ihraszka*, *zabawka*, zamiast pol. *gra*, np. *Myślę, że dzieci potrzebują ograniczenia w zabawkach komputerowych;*

zakon – ukr. *zakon*, pol. *prawo*, np. *Dyrektor pisze zakony;*

zależność – ukr. *zależnist’*, pol. *uzależnienie*, np. *Ale nie zawsze Facebook jest dobrym. Wielu młodzieży wpadają w zależność;*

zaspokoić – ukr. *zaspokojity*, pol. *uspokoić*, np. *Tak się denerwowałam, ale ksiądz całą drogę próbował mnie zaspokoić. W czas terażniejszy ludzie mają bardzo dużo stresu. Dużo pracy, problemy w rodzinach, z przyjaciółmi. Dla tego ludzie słuchają muzyki, żeby zaspokoić się, zrelaksować;*

zapamiętać – ros. *zapomnit’*, ukr. *zapamjataty*, pol. *zapomnieć*, np. *W ogóle zobaczyłam 7 miast i najważniejsze to było przebywanie w Oceana. Nawet teraz mam wiele emocji, to pierwsze spotkanie z Oceanem nigdy nie zapamiętać;*

znać – ukr. *znaty*, pol. *wiedzieć*, np. *Zawsze znam, co gdzie jest. Znałam, że tylko ja to mogę zrobić. Wszyscy znamy, że dzieci zawsze potrzebują uwagi i łaski od rodziców. Ludzie nie znali czego chcieli. Teraz że młodzież nie zna czego chce. Oni nie znali co takie wojna. Sto lat temu świat wyglądał inaczej, bo ludzie jeszcze nie znali wszystkiego co się dzieje na świecie. Znam, że ty bardzo lubisz ciekawe historie. Podróżując on zawsze uznaje coś ciekawego o tradycjach nowych narodów. Ludzie podróżują dla tego, żeby uznać świat we wszystkich jego pięknych stronach. Oni chcą dużo znać o różnych miastach.*

2b. Kalki leksykalne:

księgowy – ukr. *knyżkowa* *połycja*, pol. *półka na książki*, np. *Na ścianie w pokoju wiesi księgowy półka;*

namalować – ros. *nakrasyt’*, pol. *umalować się // pomalować się*, np. *Wczoraj rano wstałam, umyłam się, namalowałam;*

przeszły – pol. *zeszły*, *miniony*, ros. *proszlyj*, np. *W przeszłym roku, w przeszłe lato jeździłam nad morze. Przeszły rok dla mnie był bardzo intensywnym.*

2c. Równie częste jest sięganie po **zapózyczenia** znanych ze swojego języka słów ukraińskich i umieszczanie ich w polskim otoczeniu. Oczywiście na poziomie komunikacyjnym ta praktyka nie powoduje zakłóceń, jednakże utrwała złe nawyki. Agnieszka Górską określa je jako „wyrazy, które nie są częścią języka polskiego”²³: *tańcuję w ansambłowi* (pol. *w zespole*); *dostać atestat* (pol. *świadcstwo*); *które baczymy* (pol. *widzimy*); *jest dusz* (pol. *prysznic*); *inna epocha* (pol. *epoka*); *interesna* (pol. *interesująca*) *książka*; *piękne kartynki* (pol. *obrazki*); *trzy kolisa* (pol. *koła*); *komandna* (pol. *zespołowa*) *praca*; *w pokoju jest kowryk* (pol. *dywanik*); *trzeba kudys* (pol. *gdzieś*, ukr. *kudy* ‘gdzie’) *jechać*; *kulturne* (pol. *kulturalne*) *życie*; *ja kupałam się i opalałam* (pol. *kąpałam się*); *lagłam* (pol. *położyć się*) *spać*; *mój przyjaciel to litowiec* (pol. *Litwin*); *ksiądz robił łagier* (pol. *obóz*); *ich mentalitet* (pol. *mentalność*); *uratować wiele ludzi od niedugi* (pol. *dolegliwość*); *pojechałem na obucje* (pol. *szkolenie*); *okrim* (pol. *oprócz*) *domu*; *podobna mi pławność* (pol. *płynność*); *potrzebno słuchać* (pol. *trzeba*); *żyli za pryncypami* (pol. *zasady*) *moralności*; *pracowałem od ranku* (pol. *od rana*); *ma rost* (pol. *wzrost*); *sobierałam się* (pol. *wybierać się*) *jechać do Polski*; *w firmie softwarnej* (pol. *softwerowej*); *nowy sporudy* (pol. *budowle*); *dużo spółnych* (pol. *wspólnych*, ukr. *spil’nych*); *poszliśmy świętkować* (pol. *świętować*); *życie jest krótkie temu* (pol. *dlatego*, ukr. *тому*) *trzeba dużo podróżować*; *jest tualet* (pol. *toaleta*); *ważliwe* (pol. *ważne*); *z lewej strony będzie wchód* (pol. *wejście*); *różne widy* (pol. *rodzaje*); *siostra to wzrosła* (pol. *dorosła*) *osoba*; *książka z fantastycznym zmiastem* (winno być pol. *treść*, ukr. *zmišt*, użycie ‘a < ě po miękkiej zamiast i < ě świadczy o wycuciu różnic fonologicznych języka pol. i ukr.); *jak zachcę, to zmożę* (ukr. *zmohty* – pol. *dać radę, podolać*); *zdobyć jakiś nowe znanja* (pol. *wiedza*).

2d. **Błędy słowotwórcze** – do tej grupy zaliczam takie błędy, które polegają „na używaniu formacji zbudowanej niezgodnie z polskimi modelami słowotwórczymi, zastosowaniu niewłaściwego formantu, wyborze niewłaściwej podstawy słowotwórczej”²⁴. W wyniku kalkowania języka ukraińskiego powstały formy:

bezwyjściowa sytuacja – pol. *sytuacja bez wyjścia*, ukr. *bezwychidna sytuacija*, np. *Była to bezwujściowa sytuacja*;

²³ A. Górską, *Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach o zróżnicowanych możliwościach (na podstawie doświadczeń Centrum Partnerstwa Wschodniego Uniwersytetu Opolskiego)*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 365.

²⁴ M. Pasieka, *Kierownik małego fiata...*, s. 191.

bezkłopotny czas – pol. *czas beztroski, bez kłopotów*, ukr. *bezturbotnyj czas*, np. Rok 2017 był bardzo fajnym i bezkłopotnym czasem;

bezpieczność – pol. *bezpieczeństwo*, ukr. *bezpechnist'*, np. Ważna jest też *bezpieczność*;

potrzebności – pol. *potrzeby*, ukr. *potribnist'*, np. Są ludzie, którzy lubią bardzo podróżować, są ludzie, którzy nie mogą na przykład podróżować przez jakiś strach, albo brak materialnych potrzebności. Każdy człowiek ma swoje potrzebności;

żebrakować – pol. *żebrac*, ukr. *żebrakuwaty*, np. *żebrak żebrakuje*.

W wyniku interferencji z językiem rosyjskim powstała forma *ugłębiać* – ukr. *pohtybljuwaty*, ros. *ugłubljjat'*, pol. *pogłębiać*, np. *Uczę się języka polskiego w celu ugłębienia swojej wiedzy*.

2e. Błędy związane z hiperpoprawnością:

herbatnik, pol. *czajnik*, np. *Zrobić herbatę w herbatniku*. Wyraz *czajnik* w języku polskim odczuto jako formę obcą ze względu na ukr. *czaj* 'herbata', dlatego użyto formy *herbatnik*, gdyż po polsku *czaj* to *herbata*.

3. Błędy leksykalne niebędące skutkiem interferencji

3a. Błędy spowodowane nietrafionym wyborem słowa z języka polskiego o podobnym, mylącym brzmieniu:

grzechotnik – pol. *grzesznik*, np. *Grzechotnik robi grzechy*;

kalafior – pol. *kaloryfer*, np. *Kalafior jest w domu i grzeje*;

książę – pol. *ksiądz*, np. *Książę tak zwracamy się do księdza, książę to osoba, która pracuje w kościele, która służy Bogu, to kliryk, osoba kościelna, kapłan, osoba z duchowieństwa, człowiek ukończywszy seminarium, to państwo, które pracują zakonnikami* (w tym przypadku podobieństwo brzmieniowe występuje pomiędzy formą *książę* a formą wokatywną wyrazu *ksiądz*, czyli *księżę*);

książę – pol. *księżyc*, np. *Książę to ciało astronomiczne, które znajduje się w kosmosie, a my możemy widzieć jego w nocy na niebie, jest na niebie w nocy*;

lodówka – pol. *lody*, ukr. *morozywo*, np. *Popołudniu jedliśmy lodówkę*;

okap – pol. *okop*, np. *Żołnierze siedzą w okapie*;

policzki – pol. *półeczki*, np. *Mam duży pościele, jedną szafę. Jeszcze mam szafę z policzkami*;

tkanka – pol. *tkanina*, np. *Firanka to taka tkanka na oknie*;

wrażenia – pol. *wrażenia*, np. *Motywytem mojej pielgrzymki zawsze są różne wrażenia*;

wracać – pol. *zwracać*, np. *Tylko więcej uwagi one wracają na rzeczy materialne;*
zatem – pol. *potem*, np. *Zatem skręcam w prawo; Zatym trzeba iść prosto;*
zdażyć – pol. *zdarzyć*, np. *Taka historia zdażyła się z moim przyjacielem.*

3b. Błędy spowodowane nietrafionym wyborem formy zbliżonej znaczeniem do oczekiwanej:

człowieczeństwo – ros. *czelowieczestwo*, pol. *ludzkość*, np. *Muzyka będzie zawsze potrzebna człowieczeństwu;*

karetką – pol. *kareta*, np. *Sto lat temu świat wyglądał inaczej, bo żeby pojechać do innego miasta musieli używać karetek zamiast samochodów, pociągów;*

komin – pol. *kominek*, np. *Zimą często jeździłam na nartach i spędzałam czas z koleżankami, siedząc w domu z filiżanką kawy koło kominu, oglądając film;*

obecność – ukr. *prysutniśť*, pol. *obecnie*, np. *W obecności, każdy człowiek, który chce być inteligentnym, musi słuchać muzykę;*

obserwować – ukr. *sposterihaty*, zamiast pol. *pilnować*, np. *Panie obserwowały nas;*

okoliczności – pol. *okolice*, np. *W tych pięknych okolicznościach przyrody;*

spełniać – ukr. *zapownjaty*, pol. *wypełniać*, np. *Wszystko to każdy z nas robi w swoich wewnętrznych potrzebach, które spełniają życie sensem, nowymi wydarzeniami i wspomnieniami;*

terytorium – ukr. *terytorija*, pol. *przestrzeń*, np. *Mogę mówić tylko, że był pewny brak terytorium podczas zajęć;*

towarzyszenie – ukr. *towaryszuwannja*, pol. *towarzystwo*, lub ukr. *towaryshi*, ros. *towariszczi* pol. *towarzysze*, np. *Niestety w naszym czasie ludzie wolą towarzyszenie telefonu, a nie z towarzyszami;*

ukochany – ukr. *zakochanyj*, *ulublenyj*, pol. *zakochany*, np. *Niektórzy lubią jeździć w góry, a ktoś jest bardzo ukochany w morze;*

urodzony – ukr. *ridnyj*, pol. *rodzony*, np. *Mam jednego młodszego urodzonego brata, który mieszka ze mną;*

więcej – ukr. *bil'sz*, zamiast pol. *lepiej*, np. *Chciałabym więcej poznać ten język;*

wolontariusz – ukr. *wołonter*, pol. *wolontariat*, np. *Interesuję się wolontariuszem, jestem wolontariuszką;*

wprowadzić – ukr. *powesty*, pol. *poprowadzić*, np. *drugi wprowadził nam bardzo ciekawą wycieczkę;*

zawody – ukr. *zmahannja*, *olimpiada*, pol. *olimpiada*, *konkurs*, np. *Brałam też udział w zawodach z angielskiego.*

4. Zakończenie

Ponieważ Ukraińcy są narodem, który najczęściej uczy się języka polskiego jako obcego lub jako języka swoich przodków, warto problemom z tym związanym poświęcać więcej uwagi, zwłaszcza ich stronie pragmatycznej. Władysław Miodunka w swoim artykule o standaryzacji języka polskiego jako obcego zaznacza, że to właśnie Ukraińcy są narodem, który najczęściej uczy się języka polskiego, bo studiować w Polsce, to znaczy studiować w Europie, pracować w Polsce, to znaczy pracować w Europie²⁵. Wspomina o tym również Eugenia Ustenko w swoim artykule, podkreślając, że oferta edukacyjna w Polsce jest coraz atrakcyjniejsza dla Ukraińców²⁶.

Podobieństwo języka polskiego i ukraińskiego (również rosyjskiego) przynosi wiele korzyści uczącym się języka polskiego Ukraińcom, ale jednocześnie nastęrcza sporo problemów. W artykule podaje się przykłady błędów leksykalnych powstałych w wyniku interferencji językowej. Są to fałszywi przyjaciele – 56 wyrazów, kalki – 3, zapożyczenia – 45 oraz 1 błąd w wyniku hiperpoprawności. Błędy leksykalne powstałe bez interferencji językowej w wyniku chybionego wyboru wyrazu opartego na podobieństwie brzmieniowym – 11 form, wskutek wyboru leksemu o zbliżonym znaczeniu – 15. Błędy słowotwórcze opierające się na odwzorowywaniu struktury z języka pierwszego lub drugiego (ukraińskiego i rosyjskiego) w badanych tekstach stanowią 7 przykładów.

W sumie odnotowano w tekstach 30 osób 130 powtarzających się błędów leksykalnych. Spośród nich większość – 105 wyrazów (niespełna 81%) stanowią interferencje, pozostałe bez wpływu języka ojczystego to 19%. W wyniku interferencji z językiem ukraińskim powstała większość form – 99 (94,2%), natomiast z językiem rosyjskim – 6 (5,71%). Wśród tychże fałszywi przyjaciele stanowią 53%, kalki leksykalne – 2,85%, zapożyczenia – 42,8%, w związku z hiperpoprawnością, unikaniem wpływu języka ojczystego – 1%. Błędy leksykalne powstałe bez interferencji językowej, w sumie 26 form, stanowią 20%.

Opisane w artykule autentyczne błędy leksykalne, choć w poważny sposób nie zakłócają komunikacji, to sprawiają, że wypowiedzi często nabierają humorystycznego wydźwięku, a niektóre z nich przechodzą do historii środowiska jako chętnie wspomniane anegdoty.

Nadzieję na eliminację błędów daje komparatywne przedstawianie zjawisk językowych. Ważne jest, by lektor uczący Ukraińców języka polskiego znał

²⁵ W. Miodunka, *Standaryzacja języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nauczanie języków pokrewnych*, J. Baluch, M. Papierz (red.), Kraków 2009, s. 27.

²⁶ E. Ustenko, *Program gramatyczny w nauczaniu języka polskiego jako obcego studentów ukraińskich*, [w:] *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy* t. 5: *W kręgu glottodydaktyki*, A. Achtelik, K. Gaboń (red.), Katowice 2018, s. 615.

również język ukraiński. Znaczenie tego faktu podkreślał Jan Mazur, pisząc: „W odniesieniu do Polaków ze Wschodu podstawowym błędem jest brak konfrontatywnego przedstawiania materiału gramatycznego, ułatwiającego wyjaśnienie istoty i przyczyn najczęstszych błędów językowych”²⁷. Można też dodać, że istotna jest znajomość języka rosyjskiego. Język rosyjski jest równie ważny dla Ukraińców, czasem bywa nawet pierwszy przed ukraińskim, zwłaszcza dla tych pochodzących ze wschodniej Ukrainy, o czym pisała już Helena Krasowska, podkreślając, że „jeszcze do 1990 roku w Związku Radzieckim wszyscy obywatele byli równi, posiadali to samo obywatelstwo, musieli posługiwać się tym samym językiem”²⁸.

Bibliografia

- Arabski J., *Nielingwistyczny aspekt błędu językowego*, [w:] *Glottodydaktyka a lingwistyka. Materiały z II Sympozjum zorganizowanego przez Instytut Lingwistyki Stosowanej UW*, F. Gruzca (red.), Warszawa 1976.
- Czapla A., Obsulewicz-Niewińska B., *Kompetencje językowo-kulturowe studentów Fundacji Jana Pawła II*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego. Tradycje i innowacje*, A. Majewska-Wójcik, J. Klimek-Grądzka (red.), Lublin 2016, s. 237–246.
- Czernysz T., *Polsko-ukraińskie pułapki językowe: korzyści i trudności nauczania języka polskiego w kontekście bliskości lingwogenetycznej i typologicznej*, [w:] *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej*, P. Garncarek (red.), Warszawa 2005, s. 477–481.
- Dąbrowska A., Pasięka M., *Nowa typologia błędów popełnianych przez cudzoziemców w języku polskim*, [w:] *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*, M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Katowice 2008, s. 73–102.
- Gałecki Z., *Język polski jako drugi język słowiański w szkole wyższej na Ukrainie*, [w:] *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny a perspektywy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 24–25.04.2008 r. w Bańskiej Bystrzycy*, G. Olchowa (red.), Bańska Bystrzyca 2009, s. 27–36.
- Górska A., *Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach o różnicowanych możliwościach (na podstawie doświadczeń Centrum Partnerstwa Wschodniego*

²⁷ J. Mazur, *Językowe i kulturowe uwarunkowania kształcenia sprawności komunikacyjnej*, [w:] *Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu*, J. Mazur (red.), Lublin 1995, s. 32–33.

²⁸ H. Krasowska, *Nauczanie języka polskiego na Ukrainie południowo-wschodniej*, [w:] *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*, t. 5: *W kręgu glottodydaktyki*, A. Achtełik, K. Gaboń (red.), Katowice 2018, s. 600.

- Uniwersytetu Opolskiego*), „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 357–370.
- Grabowska A., *Cechy użytkowników języków obcych sprzyjające interkomunikacji (komunikacji w językach pokrewnych)*, „Neofilolog” 2017, nr 48/1, s. 143–157.
- Grucza B., Jaruzelska H., *Błędy gramatyczne i leksykalne*, [w:] *Z problematyki błędów obcojęzycznych*, F. Grucza (red.), Warszawa 1978, s. 124–143.
- Kaleta R., *Glottodydaktyczne błędy analogiczne na przykładzie języka polskiego i języka białoruskiego*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 319–335.
- Korzeniewska-Rogalewicz J., *Błąd leksykalny a dydaktyka języka obcego. Na materiale języka rosyjskiego*, Warszawa 1986.
- Kostić-Gołubičić M., *Homonimia międzyjęzykowa jako problem glottodydaktyczny w nauczaniu języka polskiego na uniwersytecie w Belgradzie*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 1998, t. 10, s. 329–335.
- Kowalewski J., *Dlaczego popełniłeś ten błąd? Próba glottodydaktycznego opisu i klasyfikacji błędów popełnianych przez uczących się języka polskiego jako obcego na Ukrainie*, „Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 2015, t. 22, s. 337–354.
- Krasowska H., *Nauczanie języka polskiego na Ukrainie południowo-wschodniej*, [w:] *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*, t. 5: *W kręgu glottodydaktyki*, A. Achteлик, K. Gaboń (red.), Katowice 2018, s. 600–614.
- Krawczyk-Neifar E., *Falszywych przyjaciół poznaje się w biedzie, czyli czy to znaczy to, co ja myślę, że znaczy?*, [w:] *Błąd językowy w perspektywie komunikacyjnej*, M. Kita, M. Czempka-Wewióra, M. Ślawska (red.), Katowice 2008, s. 117–128.
- Kułak B., *Nauczanie języka polskiego kandydatów na studia uniwersyteckie w Polsce (na przykładzie KUL)*, [w:] *Nauczanie języków słowiańskich jako obcych w środowisku słowiańskim – stan obecny a perspektywy. Materiały z Międzynarodowej Konferencji Naukowej, która odbyła się 24–25.04.2008 r. w Bańskiej Bystrzycy*, G. Olchowa (red.), Bańska Bystrzyca 2009, s. 136–142.
- Mazur J., *Językowe i kulturowe uwarunkowania kształcenia sprawności komunikacyjnej*, [w:] *Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu*, J. Mazur (red.), Lublin 1995, s. 32–33.
- Miodunka W., *Standaryzacja języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nauczanie języków pokrewnych*, J. Baluch, M. Papierz (red.), Kraków 2009, s. 19–29.
- Pasieka M., *Kierownik małego fiata. Błędy leksykalne popełniane przez cudzoziemców uczących się JPJO*, [w:] *Nauczanie języków obcych na lektoratach w dobie reformy szkolnictwa i integracji w Wspólnotą Europejską. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowo-Dydaktycznej 21–23 września 2000 r.*, R. Kuźmińska (red.), Wrocław 2000.

- Przechodzka G., *Problemy w nauczaniu języka polskiego jako obcego w grupach wschodniosłowiańskich (wybrane zagadnienia)*, [w:] *W kręgu wiernej mowy*, M. Wojtak, M. Rzeszutko (red.), Lublin 2004, s. 529–536.
- Skalska A. Skalski T., *Pułapka komunikatywności*, [w:] *Kształcenie sprawności komunikacyjnej Polaków ze Wschodu*, J. Mazur (red.), Lublin 1995, s. 49–57.
- Szulc A., *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa 1997.
- Ustenko E., *Program gramatyczny w nauczaniu języka polskiego jako obcego studentów ukraińskich*, [w:] *Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy, koncepcje, perspektywy*, t. 5: *W kręgu glottodydaktyki*, A. Achteлик, K. Gaboń (red.), Katowice 2018, s. 615–621.
- Żurek A., *Z badań nad interjęzykiem*, [w:] *40 lat wrocławskiej glottodydaktyki polonistycznej. Teoria i praktyka*, A. Dąbrowska, U. Dobesz (red.), Wrocław 2014, s. 291–301.